

COVID-19 SÜRECİNDE SİYASAL KATILIM: SOSYAL MEDYA ÜZERİNDEN BİR İÇERİK ANALİZİ

Duygu TAN GÜLCAN¹

Pınar BAYRAM²

Makale İlk Gönderim Tarihi / Recieved (First): 15.01.2021

Makale Kabul Tarihi / Accepted: 10.02.2021

Özet

Siyasal katılım, bireylerin siyasal karar alma süreçlerini etkilemek amacıyla gerçekleştirdikleri etkinliklerdir. Günümüzde iletişim teknolojilerinin gelişimiyle siyasal katılım olanaklarının çeşitlendiği, bireylerin katılım imkânlarının arttığı ileri sürülmektedir. Diğer taraftan, konuya karamsar yaklaşan bir görüş ise sosyal medyanın yalnızca bir eğlence platformu olduğunu ve bireylerin ilgisini siyasal alandan uzaklaştırarak gerçek katılımın önüne geçtiğini savunmaktadır. Bu çalışmada, yaygın şekilde kullanılan bir mikro-blog sitesi olan Twitter'ın siyasal katılım üzerindeki etkililiği incelenmektedir. Çalışmanın konusu tüm dünyayı yakından ilgilendiren Covid-19 pandemisidir. Bu konunun seçilmesinin temel nedeni, bireylerin tamamı için aynı derecede önem taşıyan bir konu olmasıdır. Covid-19 pandemisine yönelik siyasal kararların alındığı birincil kurum Sağlık Bakanlığıdır. Bakanlığın en üst yöneticisi Sağlık Bakanı Dr. Fahrettin Koca, salgının ülkemizde ortaya çıkışından bu yana ilgili tüm kurumlarca alınan önemli karar ve gelişmeleri günlük/haftalık olarak halka açıklamaktadır. Bunun yanı sıra, yapılan açıklamaların özet metinleri, Twitter üzerinden takipçilerle paylaşılmaktadır. Bakan tarafından atılan tweetlere cevaben takipçiler; yorum, görüş ve önerilerini iletebilmektedir. Bu çalışmada, Bakan Koca'nın paylaştığı üç tweete verilen cevapların analiz edilmesi yoluyla, sosyal medyanın etkili bir siyasal katılım aracı olup olmadığı incelenmektedir. Bakan Koca'nın tweetleri çalışmanın sınırlılığı dışında olup yalnızca bu tweetlere verilen yanıtlar değerlendirilmiştir. Çalışmada toplam 600 tweet veri olarak kabul edilmiştir. Toplanan veriler kategorisel içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Siyasal katılım, Sosyal medya, Twitter, Covid-19, Etkileşim.

POLITICAL PARTICIPATION IN THE COURSE OF COVID-19 PANDEMIC: A CONTENT ANALYSIS ON SOCIAL MEDIA

Abstract

Political participation is the activities carried out by citizens in order to influence political decision-making processes. Nowadays, some suggest the development of communication technologies diversifies the opportunities for political participation and increases the participation opportunities of citizens. On the other hand, a pessimistic view argues that social media is just an entertainment platform and in fact prevents participation by diverting citizens' attention from the political sphere. This study examines the effectiveness of Twitter, a widely used micro-blog website, on political participation. Covid-19 pandemic which closely concerns the whole world, has been determined as the subject of the study. The top manager of the Health Ministry, Minister Dr. Fahrettin Koca discloses the important decisions and developments taken by the Ministry of Health and other relevant institutions weekly, starting from the emergence of the outbreak in our country. Additionally, the summary texts of the statements made are shared with the followers over Twitter. This study examines whether social media is an effective means of political participation by evaluating responses given to three different tweets posted by Minister Koca. Minister Koca's tweets are beyond the limitations of the study, only the responses have been evaluated. 600 tweets were selected as data. Collected data were analyzed using categorical content analysis method.

Keywords: Political participation, Social media, Twitter, Covid-19, Interaction

¹ Dr., Bağımsız Araştırmacı, duygu.tan.mail@gmail.com, ORCID: 0000-0002-0778-371X.

² Dr., Ekonomik Gündem Gazetesi, pinarbayram@windowslive.com, ORCID: 0000-0003-1054-4602.

1. Giriş

Devlet, katılmaya açıldığı ölçüde gerilimlerden kurtulur; en yüce işlevini, toplumun tümüne hizmet etme işlevini alabildiğine geliştirir; adım adım, her devletin en üstün olgunlaşma aşamasına, toplum içinde erime yazgısına doğru yol alır. Kişi ise, yaşamın her alanında kendi yazgısına egemen oldukça, insan olma onurunu ve hazzını daha çok duyumsar. Siyasal katılma, tarihin oynacağı olmaktan kurtulup onun bilinçli yapımcısı durumuna gelmektir (Eroğul, 2012: 205).

İnsanlara can güvenlikleri için evlerinden mümkün olduğunca çıkmamalarının salık verildiği, sokağa çıkma kısıtlamalarının vatandaşlar tarafından genel kabul gördüğü istisnai bir dönemden geçiyoruz. Devlet eliyle alınan siyasal kararlar vatandaşların yaşamlarını Karakaş'ın (2020: 559) belirttiği gibi eşine savaş zamanlarında rastlanır boyutlarda etkiliyor. Liberal dünya, yüz yüze geldiği pandemi dönemini geride bırakabilmek için özgürlükleri feda ederken, siyasal katılım gibi demokrasinin olmazsa olmazı kabul edilen mekanizmalar da krizin meydan okumasıyla karşı karşıya kalıyor. Tüm bu gelişmeler Arslan ve Karagül'ün (2020: 25) altını çizdiği gibi dünyanın otoriterleşiyor olduğu yorumlarına neden oluyor. Diğer taraftan, iletişim teknolojilerinin sunduğu imkânlar, alışılmış yöntemlerin kullanım dışı olduğu bir dönemde, siyasal katılımın mümkün olabileceğini müjdeliyor.

Sosyal medya, zaman ve alan yönünden engelleri ortadan kaldıran, bireylere çok daha büyük bir ağa anında erişim imkânı sunan bir platformdur (Wohn ve Bowe, 2014). Hızlı, ucuz ve pratik kullanım kolaylığı sunan sosyal medya içinde bulunduğumuz yüzyılın en çok tercih edilen iletişim kanallarından biri haline gelmiştir (Öztürk ve Talas, 2015:113). We Are Social (2020) Ocak raporuna göre dünya genelinde nüfusun %49'unu oluşturan 3.81 milyar, Türkiye'de ise nüfusun %64'ünü oluşturan 54 milyon sosyal medya kullanıcısı bulunmaktadır. Bu rakamlar sosyal medyanın yaygın kullanımına işaret ederken aynı zamanda bu dijital mecrayı bir araştırma alanı haline getirmektedir.

Sosyal medyanın salt bir iletişim aracı olmayıp, bunun yanında siyasal bir işlev üstlendiği/üstlenebildiği üzerine çeşitli fikirler ileri sürülmektedir. Örneğin Yeşildal (2019) sosyal medya aracılığıyla gerçekleşen birey-politikacı arasındaki iletişimin bir taraftan bireyin siyasal katılımını kolaylaştırdığını ifade ederken diğer taraftan politika geliştirme ve planlama uygulamaları için önemli stratejiler sunduğunu ileri sürmektedir.

Diğer taraftan sosyal medyanın toplumsal kriz dönemlerinde, iletişim kurmak amacıyla daha yoğun biçimde tercih edildiği gözlemlenmektedir. Örneğin İngiltere'de 2011 Ağustos olayları, 2013 Boston Maratonu Patlaması (Altunbaş, 2014:5), 2016 yılında Kaliforniya depremi (Ayan, 2016: 340), Kuzey Ormanları Savunması (Algül, 2014) ve Arap Baharı (Folley, 2013) bilim insanları tarafından sosyal medyanın yaygın olarak kullanıldığı belli başlı örnekler olarak işaret edilmektedir. Benzer şekilde 2019 yılının sonunda Çin'de ortaya çıkan Covid-19 ile birlikte sosyal medya kullanımının arttığı görülmektedir. "We Are Social" ve "Hootsui" (2020) tarafından hazırlanan Ocak 2020 raporunda dünya nüfusunun %49'unu oluşturan 3.8 milyar kişinin sosyal medya hesabı olduğu görülürken, bu sayı Temmuz 2020'de dünya nüfusunun %51'ini oluşturan 3.96 milyar kişiye yükselmiştir. 6 aylık bir dönemde yaşanan bu artışın nedeni yaşanan küresel sağlık krizine bağlanmaktadır.

Sosyal CRM, Adba Analytics, The Brand Age Dergisi ile birlikte 21 Ocak – 11 Mart 2020 aralığını temel alarak hazırladığı başka bir raporda ise dünya genelinde sosyal medya kullanıcılarının Covid-19 hakkında yaptığı paylaşımların 275 milyonun üzerine çıktığı görülmektedir. En çok paylaşım yapan ülkeler sıralamasında 10. sırada yer alan Türkiye'de, belirtilen tarihler arasında 6.506.597 adet gönderi paylaşılmıştır (Brandeage, 2020).

Türkiye'de pandemi sürecinde yaygın iletişim aracı olarak kullanılan sosyal medya, devlet kurumları ve yöneticiler tarafından da tercih edilmiştir. Özellikle Sağlık Bakanı Dr. Fahrettin Koca,

pandemi sürecinde sosyal medya hesaplarını aktif şekilde kullanarak ulaşılan bilgi ve karşılıklı olayları halka aktarmıştır.

Açıkça görülmektedir ki sosyal medya giderek artan bir biçimde hem bireyler hem de siyasal karar alıcılar tarafından tercih edilen bir iletişim aracı olmaktadır. Diğer taraftan, sosyal medyanın yaygın kullanımına karşın siyasal katılımın bir aracı olarak görülemeyeceğini savunan görüşler de bulunmaktadır. Bu yaklaşıma göre sosyal medya bir eğlence platformu olmaktan ibarettir. Bireylerin siyasal görüşlerini kısa mesajlar halinde paylaşabiliyor olmaları, siyasal sisteme katılıyor oldukları anlamına gelmez (Morozov, 2011, 182-3).

Bu çalışmada, sosyal medyanın etkili bir siyasal katılım aracı olup olmadığı incelenmektedir. İncelemenin konusu, tüm bireyleri ve kurumları benzer ölçülerde etkilemesi nedeniyle Covid-19 pandemidir. Siyasal katılım, bu çalışma çerçevesinde pandemiye yönelik siyasal kararların alındığı birincil kurum olan Sağlık Bakanlığı ve Bakanlığın en üst yöneticisi Sağlık Bakanı Dr. Fahrettin Koca tarafından alınan kararlara katılım olarak sınırlandırılmıştır. Bakan Koca tarafından bireyleri bilgilendirmek üzere yapılan sosyal medya paylaşımlarına verilen yanıtlar, içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir. Çalışmanın örneklem grubu, Bakan Koca tarafından Mart ve Aralık aylarında paylaşılan üç tweete verilen yanıtlardır. Bunlar ilk Covid-19 vakasının ilan edildiği 11 Mart 2020 tarihli tweet, korana virüs kaynaklı ilk ölümün duyurulduğu 18 Mart 2020 tarihli tweet ve ilk aşı sözleşmesinin duyurulduğu 2 Aralık 2020 tarihli tweettir. Çalışmada bu tweetlere verilen 600 yanıt kategorisel içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir.

Çalışmanın birinci bölümünde siyasal katılım ile iletişim teknolojilerinin gelişmesiyle bir siyasal katılım aracı haline dönüşen sosyal medya kavramsal olarak incelenmektedir. Sonraki bölümde çalışmanın amacı ve önemi ele alınmaktadır. Üçüncü bölümde kategorisel analiz yöntemiyle incelenen verilere ilişkin bulgulara yer verilmektedir. Son olarak çalışmanın elde ettiği bulguların değerlendirilmesi yapılmaktadır.

2. Kavramsal Çerçeve

Siyasal katılım bireylerin siyasal karar alma süreçlerini etkilemek amacıyla gerçekleştirdikleri etkinliklerdir. Günümüzde siyasetin bizzat devlet eliyle icra edilmesi nedeniyle siyasal katılımın mutlaka devlet yönetimine katılma olarak anlaşılması gerektiği kabul edilir. Bugünkü anlamıyla siyasal katılımın felsefi doğuşunu Aydınlanma düşünürlerinde; tarih sahnesine çıkışını ise Amerikan, Fransız ve Rus Devrimlerinde aramak doğru olacaktır. Ancak bu uyanışla yöneticinin tebaası kabul edilen halk kitleleri eşit haklarla doğan bireylere dönüşmüş ve siyasal kararlara katılma bir hak-ödev olarak algılanmaya başlamıştır (Eroğul, 2012: 195-6). Bu anlamda siyasal katılımın, modern devletin bir ürünü olduğunu ifade etmek yerinde olacaktır.

2.1. Siyasal Katılım

Modern devlet sisteminde mutlak egemen kabul edilen devletin karar alma mekanizmalarına katılımın mümkün olabilmesi için belirli bir takım şartların varlığı beklenir. Öncelikle katılımın sağlıklı işleyebilmesi, bireylerin can güvenliğini zorunlu kılar. Bununla birlikte vatandaşın can güvenliğinin sağlanmış olması, katılımın mümkün kılınması için yeter koşul değildir. Eşit eğitime ulaşım katılımın gerekli koşullarından biridir. Eroğul'un (2012: 198- 200) altını çizdiği bir diğer konu ise katılımın kültürel olarak algılanış şekliyle ilgilidir. Toplum siyasal katılımı destekleyebileceği gibi aksine katılımın istenilmeyen bir faaliyet olarak değerlendirilmesinde başat rol oynayabilir. Son olarak devlet aygıtının asgari düzeyde de olsa vatandaşlarıyla bir iletişim düzeyi kurması, siyasal katılımın olmazsa olmaz unsurlarındandır.

Siyasal katılımın mutlaka gönüllülük esasıyla gerçekleştirilmesi gereklidir. Bazı otoriter rejimlerde halkın devlet eliyle katılımının sağlandığı çeşitli etkinlikler görülebilmektedir. Bu gibi etkinliklerde halkın katılımının yüksek olmasına karşın gönüllülük esası bulunmadığı için bir siyasal katılımından bahsetmek doğru olmayacaktır. Siyasal katılımın biricik amacı bireylerin görüşlerinin karar alma mekanizmasına yansımaya olduğuna göre bireylerin özgür irade ile hareket etmeleri esastır. Bununla birlikte, her ne kadar özgür iradede söz ediliyor olsa da, siyasal katılıma konu olan amacın da meşru olması beklenir (Hague ve Harrop, 2016: 155).

Son olarak siyasal katılımın liberal demokrasilerde arzu edilen, sağlıklı bir durum olduğu fikri yaygın kabul görse de, bazı düşünürler bunun tam aksini savunmaktadır. Bu yaklaşıma göre siyasetle ve siyasi faaliyetlerle ilgilenmek insan olmanın bir parçası değildir. Seçimlere yüksek katılım, gösteri ve yürüyüşler veya çeşitli muhalif eylemler demokrasinin sağlıklı işlediğini değil devlet aygıtının üzerine düşen görevleri yeterince iyi yerine getiremediğinin habercisidir. Bu açıdan bakıldığında, düşük siyasal katılım demokrasinin yeterince işlemediğini değil her şeyin yolunda olduğunu gösteren olumlu bir işaret olarak da yorumlanabilir. Burada önemli olan konu, bireylerin siyasal katılımı tercih etmeleri değil, siyasal katılım mekanizmalarının işlevsel olup olmamasıdır. Daha açık bir ifadeyle, demokrasinin varlığından söz edebilmek için siyasal katılım yollarının mutlaka kullanılıyor olması gereksiz açık olması yeterlidir (Hague ve Harrop, 2016: 156).

2.2. Bir Katılım Aracı Olarak Sosyal Medya

Teknolojinin gelişimi, iletişim imkânlarında alternatif mecralar yaratarak insanları bir araya getiren sosyal medya platformlarının (Twitter, Facebook, Instagram v.b.) çeşitlenmesini tetiklemiştir (El Gody, 2012). Sosyal medya platformları işlevlerine göre birbirinden ayrılmaktadır. Bu bağlamda sosyal medya platformları; sosyal topluluklar (Facebook ve LinkedIn), sosyal yayıncılık (Twitter ve Instagram), sosyal eğlence (Snapchat ve MySpace) ve sosyal ticaret (Tripadvisor ve Groupon) olarak 4 ana grupta sınıflandırmıştır (Sabuncuoğlu, 2016). Sosyal yayıncılıkta çığır açan ve dijital bir kamusal alan olarak tabir edilen (Ayan, 2016) Twitter, 2020 yılında dünyada 340 milyon kişi tarafından kullanılmıştır (WeAreSocial, 2020). 2020 yılı verilerine bakıldığında Twitter'ı kullanan ülkeler sıralamasında 7. Sırada yer alan Türkiye'de Twitter kullanan kişi sayısı 11 milyon 800 bin kişi olmuştur (WeAreSocial, 2020).

2006 yılında ABD'de kurulan Twitter, sürekli güncel ve yenilenen haberlerle gündemi takip etme ve aynı zamanda 280 karakter kullanılarak yapılan tweetler yoluyla kullanıcılara görüş bildirme imkânı sunan bir mikro-blog sitesidir (Ayan, 2016: 339; Sabuncuoğlu ve Gülay, 2014: 5; Aktaran, Arslan, 2015: 129). Asgari seviyede teknoloji kullanabilen herkes bu platform kanalıyla siyaset, sanat, ekonomi, kültür ve güncel meseleleri içeren metinleri; bunun yanı sıra arzu edilen video, fotoğraf vb. diğer içerikleri çevrimiçi paylaşabilmektedir. Twitter'ın hashtag (#) özelliği bir konunun farklı boyutlarda ele alınarak küresel olarak tartışılmasına olanak sağlamaktadır.

Kuruluşundan altı ay sonra gerçekleşen 2016 Kaliforniya depremi, Twitter'ın veya genel anlamda sosyal medyanın kamusal gücünün ve potansiyelinin anlaşılmasına katkı sunmuştur. Hızlı bilgi akışı kabiliyeti ile yalnızca haber sağlamakla sınırlı kalmayıp, toplumsal hareketlerde de etkili bir iletişim aracı olarak işlev görmektedir. Böylece zaman içinde Twitter pek çok alanda kullanılmaya başlanarak diplomasi, politik aktivizm, seçim kampanyaları, sokak eylemleri gibi pek çok farklı alanda etkili bir iletişim platformu olagelmıştır. Bu anlamda yalnız haber kaynağı değil, herkesin haber yapabildiği alternatif bir medya mecrası olarak görülmüştür (Ayan, 2016: 339- 340)

Önceki kısımda değinildiği gibi katılımın temel unsurlarından biri olan siyasal karar alıcılar ile bireyler arasında asgari düzeyde bir iletişim düzeyinin varlığı gerekmektedir. Teknolojik gelişmelerin, iletişim olanaklarını önceki yüz hatta on yıllarda hayal edilemeyecek boyutlarda geliştirmesinin siyasal katılıma da önemli etkileri olmuştur.

Sosyal medya, bilginin iletimini ucuzlaştırdığı gibi hızlandırmıştır. İnternet ve sosyal medyanın siyaset üzerindeki etkisi, iletişim teknolojilerindeki gelişimden de etkilenmektedir. Televizyon haberlerini ve gazeteleri takip eden insan sayısı azalırken, özellikle genç nüfus siyasal gelişmeleri sosyal medya üzerinden takip etmektedir. Ulaşımın ucuz olmasının yanı sıra, kullanıcıların gelişmelere diledikleri zaman, diledikleri yerden ve diledikleri kadar ulaşabilmeleri, sosyal medyanın en önemli avantajları olarak değerlendirilmektedir. Bireyler, onları ilgilendiren haberlere odaklanırken, ilgilerini çekmeyen haberleri kolaylıkla göz ardı edebilirler. Satış grafikleri düşen pek çok gazete ve dergi, sosyal medyanın gücünü dikkate alarak bu mecralarda da yayın yapmaktadırlar (Roskin vd., 2017: 168-9).

İnternetin demokrasinin gelişimine olumlu bir katkı sunduğuna yönelik yaygın bir kanı oluşmuş görünmektedir. Bu görüşün en temel savı ise siyasal katılım düzeyini artırıcı bir etki sunmasıdır. Siyaset, daha kapalı bir alandan çok daha ulaşılabilir bir alana yayılmıştır. Siyasal partiler, siyasi temsilciler ve yöneticiler internet sayesinde çok daha görünür ve ulaşılabilir hale gelmiştir. Bu görüşe göre siyasal

iletişimin kolaylaşması, demokrasinin işleyişini de kolaylaştırıcı bir etki sunmaktadır. İnternet aracılığıyla siyasal katılımın artması, farklı bakış açılarını gün yüzüne çıkarmıştır. Buna bağlı olarak farklılıklara karşı hoşgörü ve saygının yaygınlaştığı kabul edilmektedir. Bu anlamda internetin siyasal iletişimi geliştiren bir faktör olduğu dile getirilebilir (Karaçor, 2009: 125). Pek çok düşünür, sosyal medyanın gelişmesine ve güçlenmesine bağlı olarak politik aktivizmin geliştiğini ve kitlesel örgütlenmenin kolaylaştığını savunmaktadır (Dennis, 2019: 26). Bu yaklaşıma göre siyasal katılımın geleneksel yöntemleri giderek güç kaybederken dijital aktivizm, özellikle gençler arasında yaygınlaşmaktadır. Ancak bu bireylerin politik alandan uzaklaştıkları anlamına gelmez. Yalnızca siyasal katılımın şekil değiştiriyor ve evriliyor olduğunun bir göstergesidir (Romero, 2014: 23-4; Robles-Morales ve Córdoba-Hernández, 2019: 50).

Dijital katılımın, sosyal anlamda dezavantajlı grupların katılımını mümkün kıldığını, böylece geleneksel katılım yöntemlerine ulaşma imkânı bulamayan kesimlerin de siyasal alana dâhil olma şansı yakaladıkları dile getirilmektedir. Politik alanı ekonomik alanın içine hapseden liberal dünya düzeninde siyasal katılım her geçen gün erozyona uğramaktadır. Neoliberalizm yalnızca siyasal olanın ufkunu daraltmakla kalmaz, bunun yanı sıra kültürel olarak da toplumsal ilişkilerin ve “iyi toplum”un nasıl olması gerektiğini dayatır. Böylesi bir dünyada katılım, toplum açısından anlamsızlaşmaktadır. Geleneksel siyasal katılımın giderek sönümleniyor olmasının altında bu gerçeklerin yattığı pek çok düşünür tarafından dile getirilmektedir. Buna karşın internet, farklı dünyaları ve farklı ihtimalleri görünür kılmaya neoliberalizm tarafından tektipleştirilmiş dünya algısını kırarak siyasal katılımı tekrar anlamlı kılmayı başarmaktadır (Dahlgren, 2013: 11-5).

Öte yandan internetin ortaya çıkmasıyla birlikte geleneksel siyasal katılım yöntemlerinin yerini dijital katılım yöntemlerine bırakmasının pek çokları tarafından ileri sürüldüğü gibi olumlu bir gelişme olmadığı da ileri sürülmektedir. Morozov (2011: 80-2) sosyal medyanın yalnızca bir eğlence platformu olduğunun altını çizer. Geleneksel katılım araçlarının terk edilerek, tek tuşla siyasal olana meydan okumanın yalnızca bir kandırmaca olduğunu savunur. Ona göre sosyal medya insanların siyasal alana katıldığı algısı uyandırmanın çok da ötesine gidememektedir. Bunun en temel göstergesi küresel anlamda siyasal karar alıcıların bu dijital katılımdan rahatsızlık duymamaları aksine bu alanı kontrol etmelerini sağlayan yöntemler geliştirmeleridir. Kısaca Morozov sosyal medyanın siyasal katılımın bir aracı olarak görünmekle birlikte, aslında bireyleri siyasal alandan uzaklaştırmanın da bir aracı olduğunu savunur.

3. Araştırmada Amaç ve Yöntem

Bu çalışmanın amacı tüm ülke nüfusunu etkileyen Covid-19 pandemi sürecinde Sağlık Bakanı Koca tarafından atılan tweetlerin siyasal katılıma katkısını ölçmek ve bu tweetlere verilen yanıtlar üzerinden krizin nasıl bir tepkiyle karşılandığını incelemektir. Araştırmada Koca'nın resmi Twitter hesabı üzerinde bir inceleme yapılmamış yalnızca tweetlerine verilen yanıtlar üzerinden analiz yürütülmüştür.

Çalışmada, Koca'nın resmi Twitter hesabından pandemi sürecinde paylaştığı üç kritik gündem konusunu içeren tweetlerine verilen yanıtlar incelenmiştir. Koca'nın 11 Mart 2020 tarihinde pandemi sürecinin başlangıcını oluşturan ilk vaka, 18 Mart 2020'de Covid-19 kaynaklı ilk ölüm ve 2 Aralık 2020 tarihinde aşı sözleşmesinin imzalandığı haberini içeren üç tweete verilen toplam 600 yanıt içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiştir.

İçerik analizi kamusal alana yönelik üretilen ve kurgulanan metinleri çözümlmek, iletişimin boyutlarını analiz etmek ve sosyal gerçekliğin belirli boyutları hakkında çıkarım yapmak amacıyla, metinlerin içeriklerini analiz eden ve bu süreçte belli kurallar çerçevesinde hareket eden bir yöntemdir (Gökçe, 2006). İçerik analizinin ilk uygulama tekniklerinden biri olan kategorisel içerik analizi tekniğinde mesajlar birimlere bölünüp kategoriler halinde gruplandırılır. Böylece anlam işlenerek bazı nesnel sonuçlara ulaşılabilir. Ancak kategorilendirme tekniğinde kategorilerin homojen, ayırt edici, objektif, bütünsel, amaca uygun ve anlamlı olması gerekir (Bilgin, 2006:18-19).

Mesajların içeriği hakkında çıkarımlara ve sonuçlara ulaşmak için kullanılan bu yöntem, insanlardan sorulara yanıt vermelerini istemek yerine, insanların ürettikleri materyallerin incelenmesi

yoluyla gerçekleştirilmektedir (Prasad, 2018). Çalışmada verilerin analizi 3 aşamalı olarak gerçekleştirilmiştir:

1. Verilerin Etiketlenmesi: Belirtilen 3 bağlamda toplanan veriler art arda okunarak her bir yanıtta dikkat çeken öğelere ilişkin etiketleme yapılmıştır.

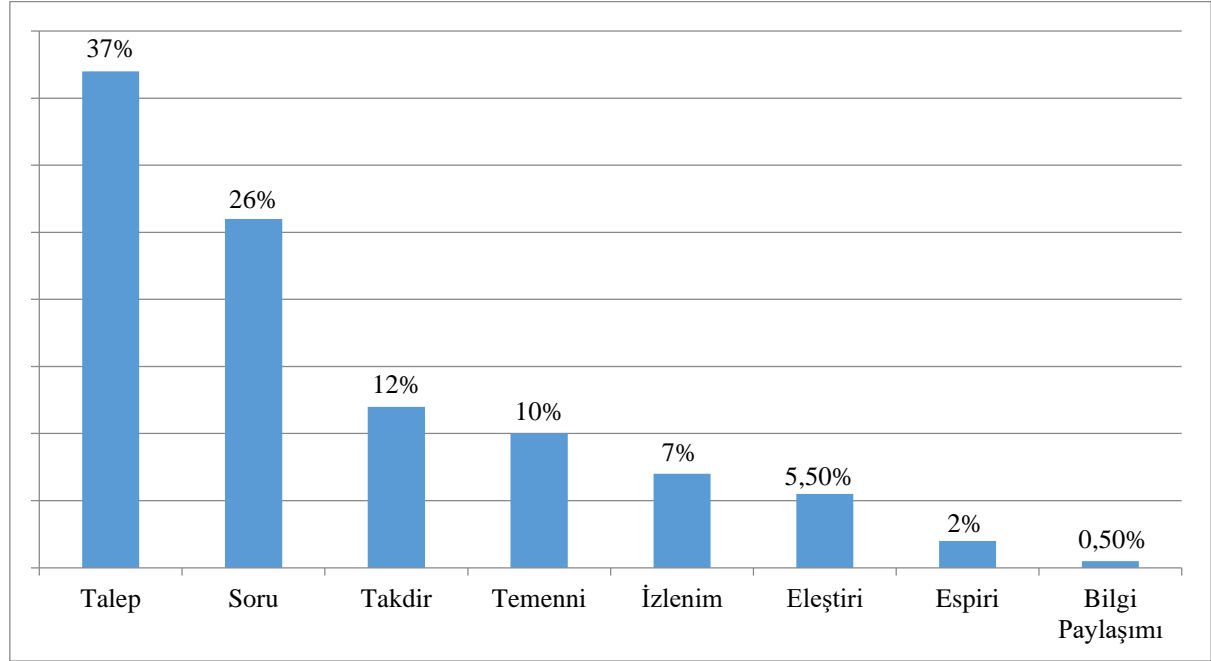
2. Verilerin Kodlanması: Bu çalışma da kategoriler önceden belirlenmemiştir. Etiketleme işleminden sonra belirli kodlar oluşturularak veriler, kategorilere bölünmüştür. Kodlar belirlenirken mesajı betimleyecek nitelikte olmasına dikkat edilmiştir. Bilgin'in (2006:12) belirttiği gibi kategoriler oluşturulurken "söylenen şeye" odaklanılmış, "mesajın kaynağı" korunarak gönderilerde "işlenen değer, amaç ve arzulara" yoğunlaşmıştır.

3. Betimsel çalışmadan sonra kategoriler arasında anlamlı örüntüler aranmış ve bulgular oraya konmuştur.

4. Bulgular

11 Mart 2020 tarihinde Sağlık Bakanı Fahrettin Koca'nın Twitter hesabından ilan ettiği ilk vaka açıklaması paylaşımına 206 yanıt verilmiştir. 4 video içerikli paylaşım ile birlikte 2 ilgisiz tweet kapsam dışında bırakılmış ve 200 veriye içerik analizi uygulanmıştır. İlk vaka açıklamasına gelen yanıtlar kodlanmış ve belirli kategorilere bölünmüştür. Tablo.1'de kategorilerin dağılımı görülebilmektedir.

Tablo.1 İlk Vaka Haberini Bildiren Tweete Gelen Yanıtların Yüzdelik Dağılımı

Sağlık Bakanı Fahrettin Koca'nın ilk vaka açıklamasına ilişkin tweetine gelen yanıtların %37'si "Talep" kategorisinde toplanmıştır. Bu kategori altında sosyal medya kullanıcıları en fazla okulların (ilköğretim, lise ve üniversite) tatil edilmesi (34) talebinde bulunmuşlardır. Yurtdışından gelenlerin 14 gün karantina altına alınması (7), kamuya açık yerlerde ve kamu kurumlarında (okul, hastane, adliye v.b.) temizlik işlemlerinin gerçekleştirilmesi (6), piyasa dengesini bozacak açıklamaların yapılmaması (4), resmi açıklamaların eşgüdümlü bildirilmesi (4), ilk vaka hakkında bilgi verilmesi (4), toplu etkinliklere ara verilmesi (3), yanlış bilgi yayanların araştırılması (3), maske, kolonya gibi dezenfekte edici maddelerinin satışında fiyatlarının denetlenmesi (2), uçuşların iptal edilmesi (2), vakaların/temaslıların turuncu ambulansla taşınması (1), nargile kafelerin kapatılması (1), sert önlemlerin alınması (1), duruşmaların ertelenmesi (1) ve alışveriş merkezlerinin kapatılması (1) talepleri sosyal medya kullanıcılarının diğer istekleri arasında yer almıştır.

Toplanan verilerin %26'sı "Soru" kategorisini oluşturmuştur. Yanıtların büyük çoğunluğu ilk vaka ve bu vakadan kaynaklanabilecek temaslılara ilişkin sorulardır. 42 sosyal medya kullanıcısı ilk vakanın görüldüğü şehri, hastanın yaşını, kimlerle temas ettiğini, temaslıların karantinaya alınıp

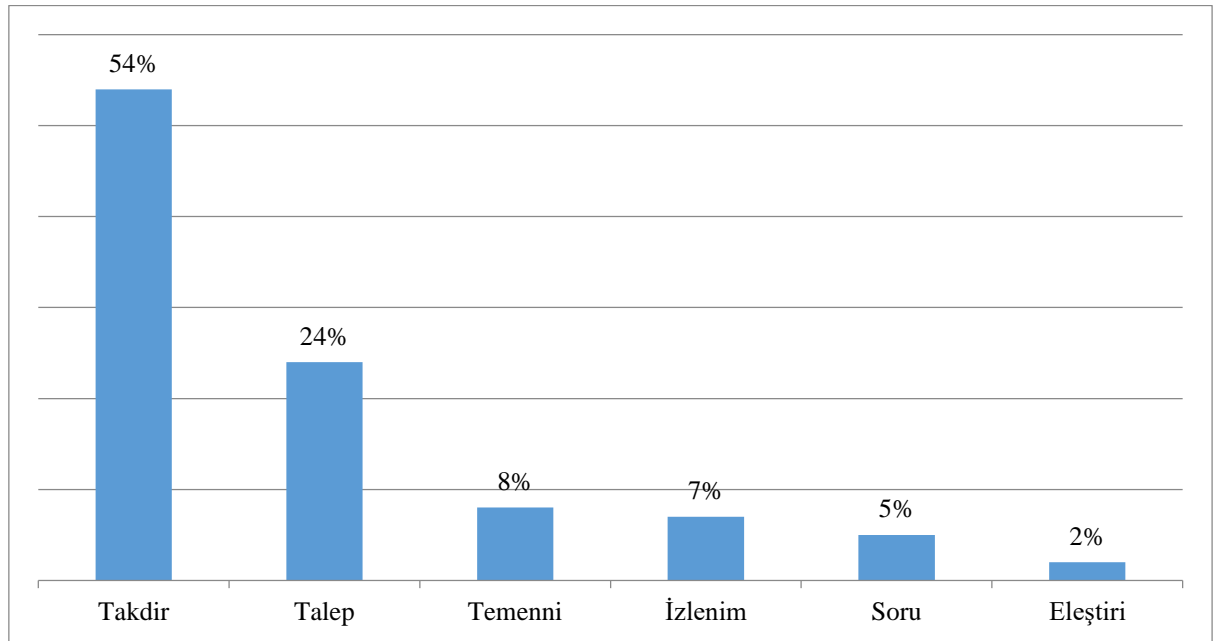
alınmadığı gibi soruları Sağlık Bakanına yöneltmiştir. Okulların durumu (3), hastalık (2), mücevher fuarının düzenlenip düzenlenmeyeceği (2), 14 gün kuralı (1), aşı çalışmasının olup olmadığı (1), uçak biletleri (1) ve açıklamaların neden kâğıttan okunduğu (1) gibi konularda da sorular yöneltmiştir.

Paylaşımına verilen yanıtların %12'si Sağlık Bakanı, hükümet ve uygulamalara ilişkin takdir/tebrik mesajlarını (24), %10'u hastalığın sona ermesi yönünde temennileri (dileklerini) (20); %7'si ise kullanıcıların kişisel izlenimlerini (14) içermektedir.

Yanıtların %5,5'inde hükümet tarafından yapılan açıklamalar (3), yanlış bilgi paylaşımı yapan sosyal medya kullanıcıları (3), geç bildirim yapılması (2), hükümetin aldığı önlemler (2) eleştirilmiştir. Sosyal medya kullanıcılarının %2'si pandemi süreciyle ilgili esprili yanıtlar (4) verirken; %0.5'i hastalıkla ilgili bilgi paylaşımı (1) yapmışlardır.

Bakan Koca, 18 Mart 2020 tarihinde Covid-19 kaynaklı ilk ölümü resmi Twitter hesabından paylaşmıştır. Bu tweete toplam 203 yanıt verilmiştir. Fotoğraf içeren 3 tweet kapsam dışına alınmış ve 200 yanıt üzerinden analiz gerçekleştirilmiştir.

Tablo 2. Covid-19 Kaynaklı İlk Ölümün Açıklandığı Tweete Gelen Yanıtların Yüzdelerle Dağılımı

Koronavirüs kaynaklı ilk ölüm açıklamasının yapıldığı tweete gelen yanıtların %54'ünü takdir mesajları (108) oluşturmuştur. Bu mesajlar Fahrettin Koca'nın çalışmalarına ve harcadığı efora yönelmiştir.

Yanıtların %24'ünde sokağa çıkma yasağının getirilmesi (27) talep edilmiştir. Bununla beraber hamileler ve kronik rahatsızlığı olan riskli gruplara idari izin verilmesi (5), dezenfektasyon çalışmalarının yürütülmesi (2), AVM ve marketlerde önlemlerin artırılması (2), yurt dışından gelenlerin karantinaya alınması (2), ölen kişi hakkında bilgi verilmesi (2), spor müsabakalarının seyircisiz yapılması (2), can güvenliğinin sağlanması (1), önlemlerin artırılması (1), tanınmış kişilerin kamuya açık yerlerdeki davranışlarının kontrol edilmesi (1), sınır kapılarının kapatılması (1), hastalık şüphesi taşıyanlara çözüm bulunması (1) ve panik havasının yaratılmaması (1) talepleri dile getirilmiştir.

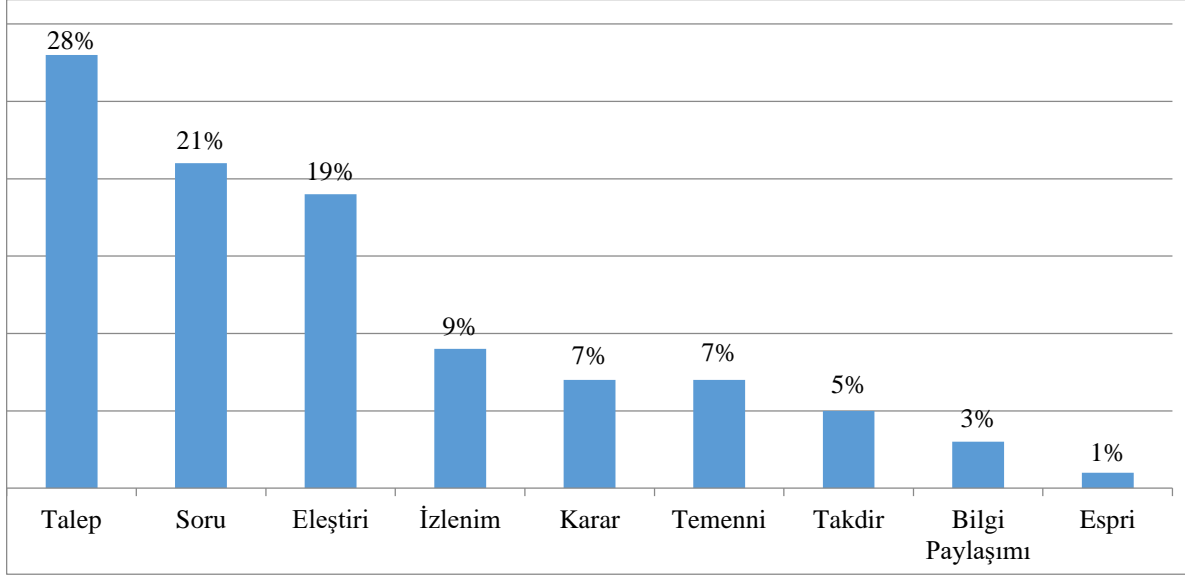
İlgili tarih aralığında toplanan verilerin %8'inde gelecekle ilgili iyi niyetler/dilekler bildirilirken sosyal medya kullanıcılarının %7'si kişisel izlenimlerini (14) aktarmıştır.

%5'lik soru kategorisinde sosyal medya kullanıcıları vakalara ilişkin bilgi (2), ölen kişilerin cenaze işlemleri (2), yurt dışından gelen bir gazetecinin neden 14 gün karantina kuralına uymadığı (1), aşı çalışmalarına yönelik gelişmeleri (1), alınan önlemleri (1), askerlerin durumunun ne olacağını (1) ve sağlık çalışanlarına sağlık ekipmanları verilip verilmediğini sormuşlardır.

Yanıtların %2’lik diliminde muhalefet (1), sokağa çıkma yasağı isteyenler (1), riskli grupların çalıştırılması (1) ve yurt dışından gelenlerin karantinaya alınmaması (1) eleştirilmiştir.

Bakan Koca’nın 02.12.2020 tarihinde aşı sözleşmesinin yapıldığını içeren tweetine yapılan 200 yanıt analiz edilmiştir.

Tablo.3 İlk Aşı Sözleşmesini Bildiren Tweete Gelen Yanıtların Yüzdelerik Dağılımı

Sağlık Bakanının aşı sözleşmesinin imzalanması üzerine attığı tweete verilen yanıtların %28’i taleplerden oluşmuştur. Sosyal medya kullanıcıları en fazla sağlık çalışanlarına yönelik iyileştirme (atama, özlük hakları, maaş zamları) taleplerinde (25) bulunmuşlardır. İlk aşının Bakan’a yapılması (7), aşuların öncelikli olarak siyasilere uygulanması (6), Almanya menşeli aşularının tercih edilmesi (5), aşular hakkında detaylı bilgi verilmesi (3), aşı yaptırmanın zorunlu tutulmaması (3), sokağa çıkma yasağının uygulanması (2), marketlerin denetlenmesi (2), üniversite çalışanlarının ilk aşı grubuna alınması (1), uçuşların iptal edilmesi (1) ve Covid-19 vakalarına elektronik kelepçe takılması (1) istekleri iletilmiştir.

Verilerin %21’inde kullanıcılar aşı hakkında (42) çeşitli sorular yöneltmişlerdir. Bu sorular arasında aşuya dair açıklama talepleri, hangi ülkelerin hangi aşuyu aldıkları, Bakan Koca’nın aşı olup olmayacağı, alınan aşuların tüm nüfusa yetip yetmeyeceği ve aşuların olası yan etkileri yer almıştır.

%19’luk dilimde aşılama grupları (9), Çin aşısı (8), sağlık mezunlarının/çalışanlarının atanamaması (6), insanların kobay olması (4), aşı güvenilirliği (4), yasaklara uyulmaması (3), bilim kurulu açıklamaları (2), yönetim (1), artan vaka sayıları (1) eleştirilmiştir.

Tweete yanıt verenlerin %9’u mevcut durumla ilgili izlenimlerini (18) aktarırken %7’si aşı olup olmayacaklarına yönelik kararlarını (14) bildirmişlerdir. Yanıtların %7’si aşıyla ilgili iyi temennileri (14), %5’i çalışmalarından dolayı Bakan ve hükümete yönelik takdir/tebrik mesajlarını (10), %3’ü temizlik ve aşıyla ilgili bilgi paylaşımları (6), %1’i ise espri (2) içermektedir.

5. Değerlendirme ve Sonuç

Bu çalışmada, sosyal medyanın geleneksel siyasal katılım araçlarına alternatif olabilme gücü/potansiyeli incelenmiştir. Araştırmada, Sağlık Bakanı Dr. Fahrettin Koca’nın pandemi sürecinde etkin biçimde yararlandığı sosyal medya platformu olan Twitter üzerinden yaptığı paylaşımlara verilen yanıtlar, içerik analizi yöntemiyle değerlendirilmiştir.

Türkiye’de pandemi sürecini başlatan ve ilk vakayı bildiren tweete verilen yanıtlar aracılığıyla sosyal medya kullanıcıları sokağa çıkma yasağının getirilmesi, okulların tatil edilmesi, alışveriş merkezlerinin (AVM) ve nargile kafelerin kapatılması, kamuya açık yerlerde dezenfektasyon

çalışmalarının yapılması gibi taleplerini Bakan Koca'ya iletmışlerdir. Burada belirtmek gerekir ki bu taleplerin çoğu gerçek hayatta karşılığını bulmuştur. İçişleri Bakanlığı'nın (2020a) çıkardığı 16 Mart 2020 tarihli genelgeyle, kıraathane gibi kamuya açık mekânlar kapatılmış ve Milli Eğitim Bakanlığı (2020) 16 Mart 2020 tarihinde okulların tatil edildiğini açıklamıştır. 13 Nisan 2020 tarihinde ise ilk sokağa çıkma yasağı ilan edilmiştir (İçişleri Bakanlığı, 2020b). Covid-19 kaynaklı ilk ölümün paylaşıldığı tweete gelen yanıtlarda Bakan'ın üzgün-yorgun ifadesi ve çalışmaları takdir ile karşılanmıştır. Pandemiye sona erdirecek gözüyle bakılan ilk aşı sözleşmesinin imzalandığı haberinin duyurulduğu tweete gelen yanıtlarda, sağlık çalışanlarının atama ve özlük hakları konusunda iyileştirme talepleriyle Avrupa'da bulunan aşuların getirilmesi yönündeki istekler iletilmiştir.

Elde edilen bulgular değerlendirildiğinde, sosyal medya bireylerin düşünce, talep ve eleştirilerini siyasal karar alıcılara ulaştırmalarını kolaylaştıran maliyeti oldukça düşük bir araçtır. Özellikle sokağa çıkmanın sağlık açısından risk oluşturduğu ve zaman zaman kısıtlandığı bir dönemde, geleneksel katılma yollarının sağlıklı işleyemediği ortadadır. Bu anlamda, genel geçer bir yargı olmasa dahi özellikle bu örnekte sosyal medyanın siyasal katılımın önemli bir ayağı olan siyasal iletişimi kolaylaştırması açısından son derece olumlu bir katkı sunduğu ifade edilmelidir. Sokağa çıkma yasağı ve okulların tatil edilmesi gibi önlemlerin alınmasında sosyal medyadaki taleplerin rolünü tartmak mümkün değilse de, karar alıcılar ile siyasal katılımcılar arasında sağlıklı bir etkileşimin olduğu varsayılabilir.

Bununla beraber, bazı çekincelerin altı çizilmelidir. İlk olarak Sağlık Bakanı Koca, sosyal medyayı aktif olarak kullanmayı tercih etmiş bir siyasal karar alıcıdır. Ancak bu bireysel bir tercihtir ve tüm karar alıcıların aynı şekilde hareket etmeyebileceği unutulmamalıdır. Bu örnekte bireyler düşünce, talep ve eleştirilerini kolaylıkla ilgili mercilere ulaştırabilmişlerse de, benzer bir durumda aynı yöntemin işleyemeyebileceğinin altı çizilmelidir. İkinci olarak bu çalışmada ele alınan konu son derece istisnai bir krizdir. Tüm nüfusu yakından ilgilendiren bir konuda ortaya çıkan tablo, küçük bir azınlığı ilgilendiren başka bir konuda aynı şekilde ortaya çıkmayabilecektir. Örneğin, sosyal medya aracılığıyla talep, eleştiri ve görüşler bu yoğunlukla iletilmeyebilecek ve aynı şekilde siyasal karar alıcılar tarafından dikkate alınmayabilecektir. Son olarak, geleneksel katılma araçlarının neredeyse tamamen kullanım dışı kaldığı bir dönemin analiz edildiği de göz önünde bulundurulmalıdır. Geleneksel yöntemlerin kullanılabildiği bir dönemde, sosyal medya üzerinden katılımın aynı yoğunlukta gerçekleşmeyebileceği unutulmamalıdır.

Bu çalışmada “Sosyal medya, alternatif bir siyasal katılım aracı olarak değerlendirilebilir mi?” sorusuna yanıt aranmıştır. İstisnai bir durum olan pandemi sürecinde örgütlü protesto, eylem gibi bir araya gelme biçimlerinin askıya alınması, siyasal karar alıcı-birey iletişimini geleneksel ve sosyal medya ortamlarına kaydırmıştır. Bununla birlikte geleneksel medyanın etkileşimli iletişime açık olmaması, sosyal medyanın alternatif bir iletişim mecrası olarak tercih edilmesini kolaylaştırmıştır.

Hem siyaset hem de iletişim bilimleri için literatüre disiplinlerarası bir katkı sunan bu araştırma makalesi, siyasal katılım sürecinde, sosyal medyanın imkânları üzerine bir çıkarımda bulunmayı hedeflemektedir. Çalışma, ortaya koyduğu sonuçlarla birlikte değerlendirildiğinde sosyal medyanın kriz anlarında siyasal katılıma katkı sunduğunu ortaya koymaktadır. Bu bakımdan sosyal medyanın siyasal iletişim aracı olarak siyasal katılımı kolaylaştırabileceği göz önüne alınmalı ve hem siyasal karar alıcıların hem de bireylerin bu dijital kanalı alternatif bir mecra olarak kullanabileceği atlanmamalıdır. Sosyal medyanın denetimden uzak yapısı bir dezavantaj olarak görülse de sağladığı potansiyel avantajlar göz ardı edilmemelidir.

Çalışma sınırlı verilerle Twitter üzerinden bir analiz gerçekleştirmiştir. Diğer sosyal medya platformlarından toplanan verilerle konu genişletilebilir. Özellikle pandemi döneminin ardından geleneksel katılma yollarının tekrar hayata döndüğü normalleşme sürecinde, bu çalışmada ele alınan soru tekrar ele alınarak karşılaştırma yapılabilir ve normal zamanlarda sosyal medyanın siyasal katılım üzerindeki katkısı değerlendirilebilir.

KAYNAKÇA

Akıncı, Selçuk, (2014). “Siyasal Katılım Düzeyleri Üzerine Bir İnceleme”, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 7, 33-46.

Algül, F. (2014). “Yeni Toplumsal Hareketler ve Sosyal Medya: Kuzey Ormanları Savunması Hareketine Yönelik Bir Örnek Olay İncelemesi”, *Marmara İletişim Dergisi*, S.22, s:139-152.

Altunbaş, F. (2014). *Sosyal Medya Ve Toplumsal Olaylar: Gezi Parkı Olayları*. <https://unt.academia.edu/FuatAltunbas> adresinden elde edildi. Erişim Tarihi: 08.10.2017.

Arslan, A. (2015). Eğitim ve Öğretimde Sosyal Medyanın Kullanımı. A. Büyüksan ve A. M. Kırık (Ed.) içinde, *Sosyal Medya Araştırmaları 2: Sosyalleşen Olgular*, 191-219. Konya: Çizgi Kitabevi.

Arslan, İ ve Karagül, S . (2020). “Küresel Bir Tehdit (COVID-19 Salgını) ve Değişime Yolculuk”, *Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 0 (10) , 1-36, Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/uskudarsbd/issue/55725/711630>.

Ayan, Buğra (2016). *Sosyal Ağlar Tarihi*, Abaküs Yayınları, İstanbul.

Bilgin, N. (2006). *Sosyal Bilimlerde İçerik Analizi*, Siyasal Kitabevi: Ankara.

Brandage, 2020. <https://www.thebrandage.com/koronavirus-sosyal-medyaya-nasil-yansidi-10410>

Dahlgren, Peter (2013). *The Political Web, Media, Participaton and Alternative Democracy*, Palgrave Macmillan, New York.

Dennis, James (2019). *Beyond Slacktivism Political Participation on Social Media*, Palgrave Macmillan, Cham.

El Gody, A. (2012). “Arap Blog Dünyasında ABD’nin İmajı: Al Arabiya.net’ten değerlendirmeler”, *Yeni Medya Üzerine Kavramlar, Yaklaşımlar ve Uygulamalar*, (Çev. Gürel N.), Akdeniz Üniversitesi, Antalya.

Eroğul, Cem (2012). “Siyasal Katılma”, *Siyaset Bilimi Kavramlar, İdeolojiler Disiplinler Arası İlişkiler*, G. Atılğan ve A. Aytekin (Ed), İkinci Basım, Yordam Kitap, İstanbul, 195- 205.

Foley, S. (2013). “When Life Imitates Art: The Arab Spring, the Middle East, and the Modern World”, *Alternatives: Turkish Journal of International Relations*, 12 (3), 32-46.

Gökçe, O. (2006). *İçerik Analizi: Kuramsal ve Pratik Bilgiler*, Siyasal Kitabevi, Ankara.

Hague, Rod ve Harrop, Martin (2016). “Siyasal Katılım”, *Siyaset Bilimi Karşılaştırmalı Bir Giriş*, İ. Yıldız, S. Torlak ve İ. Çetin (Çev), Dipnot Yayınları, Ankara.

İçişleri Bakanlığı (2020a). <https://www.icisleri.gov.tr/81-il-valiligine-koronavirus-tedbirleri-konulu-ek-genelge-gonderildi>. Erişim 09.01.2021

İçişleri Bakanlığı (2020b). <https://www.icisleri.gov.tr/2-gun-sokaga-cikma-yasagi>, Erişim 09.01.2021

Karaçor, Süleyman (2009). “Yeni İletişim Teknolojileri, Siyasal Katılım, Demokrasi”, *Yönetim ve Ekonomi*, 16/2, 121-13.1

Karakaş, M. (2020). “Covid-19 Salgınının Çok Boyutlu Sosyolojisi ve Yeni Normal Meselesi”, *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, 40, 541–573. <https://doi.org/10.26650/SJ.2020.40.1.0048>

Milli Eğitim Bakanlığı (2020). <https://www.meb.gov.tr/bakan-selcuk-koronaviruse-karsi-egitim-alaninda-alinan-tedbirleri-acikladi/haber/20497/tr>, Erişim 09.01.2020

Morozov, Evgeny (2011). *The Dark Side of Internet Freedom, The Net Delusion*, Public Affairs, New York.

Öztürk, M. F., ve Talas, M. (2015). “Sosyal Medya Ve Eğitim Etkileşimi”, *Zeitschrift für die Welt der Türken/Journal of World of Turks*, 7(1), 101-120.

Prasad, B. D. (2018). “Content Analysis, A Method in Social Science Research”, 05.01.2020 tarihinde <http://www.css.ac.in/download/content%20analysis.%20a%20method%20of%20social%20science%20research.pdf> adresinden erişildi.

Robles-Morales, José Manuel ve Córdoba-Hernández, Ana María (2019). *Digital Political Participation, Social Networks and Big Data*, Palgrave Macmillan, Cham.

Romero, Leocadia Diaz (2014). “On the Web and Contemporary Social Movements”, *Social Media in Politics: Case Studies on the Political Power of Social Media*, B. Patrut ve M. Patrut (Ed.), Springer, London.

Roskin, Michael, Cord Robert L., Medeiros, James, A., ve Jones, Walter, S. (2017). “Political Communication”, *Political Science An Introduction*, Pearson, Essex.

Sabuncuoğlu, A. (2016). “Sosyal Medyada Bağımlılığa Yol Açan Bir Etmen Olarak Gelişmeleri Kaçırma Korkusu”, İletişimde Post Yazılar, (Çev. Göztaş, A.), Literatürk Akademia Yayınları, Konya.

Sabuncuoğlu, A. ve Gülay, G. (2014). “Sosyal Medyadaki Yeni Kanaat Önderlerinin Birer Reklam Aracı Olarak Kullanımı: Twitter Fenomenleri Üzerine Bir Araştırma”, İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi, 38, 2-24.

We Are Social. (2020). Digital in 2020 Global Overview Report. 22.12.2020 tarihinde <https://wearesocial.com/blog/2020/01/digital-use-around-the-world-in-jan-2020> adresinden erişildi.

Wohn, D. Y. ve Bowe, B. J., (2014). “Crystallization: How social media facilitates social construction of reality”, In Proceedings of the Companion Publication of the 17th ACM Conference on Computer Supported Cooperative Work & Social Computing, s.261-264, doi:10.1145/2556420.2556509.

Yeşildal, A. (2019). “Sosyal Medya, Yerel Yönetimler Ve Katılımcı Yönetim: Bilgi Çağında Belediyeler İçin Yeni Stratejiler”, İnsan ve İnsan, 6(22), 883-902.